

TÜRKİYE SĞINMA SİSTEMİNİN SOSYAL BOYUTU

Sema BUZ*

Giriş

Türkiye çeşitli göç kategorilerini barındırması nedeniyle, göç çeşitliliği açısından zengin birikime sahip bir ülkedir. Türkiye, kendi içinde pek çok göç hareketine sahne olmanın yanı sıra hem göç alan hem de göç veren bir ülke olmuştur. Ancak bu çalışmada Türkiye'ye göçün bir türü olan sığınmacı ve mültecilere ilişkin ulusal göç ve iltica sisteminin sosyal boyutu açısından bir değerlendirmesi yapılacaktır. Çünkü Türkiye diğer ülkelerden farklı olarak topraklarına sığınanlara ilişkin coğrafi kısıtlamasını sürdürmektedir. Bu kapsamda sığınmacılar ülkemizde geçici olarak yaşamakta ve üçüncü bir ülkeye gitmeyi beklemektedirler. Bu anlamda Türkiye bir "geçiş" ülkesidir. Buna göre mülteci statüsü verme süreçlerinden başlayarak sığınmacı ve mültecilerin gereksinimlerinin ve ihtiyaç duydukları hizmetlerin farklılaştığını söylemek mümkündür. Ancak Türkiye'nin AB Müktesebatı gereği coğrafi kısıtlamasını kaldıracağını taahhüt etmesi gelecekteki sığınma politikasında büyük bir değişime yol açacaktır. Bu çalışmada sığınma alanında günümüzde var olan durum ve AB sürecinin getirdiği yeniliklerin yansımaları çerçevesinde Türkiye sığınma sisteminin sosyal boyutu tartışılmakta ve irdelenmektedir.

Uluslararası hukukta kabul gören mülteci tanımı, 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi'nde yapılmıştır. Bu sözleşmeye göre mülteci "1951'den önce Avrupa'da meydana gelen olaylar

* Dr., Hacettepe Üniversitesi İİBF Sosyal Hizmet Bölümü öğretim görevlisi.

sonucunda ırkı, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceği konusunda haklı bir korku taşıyan ve bu yüzden ülkesinden ayrılan ve korkusu nedeniyle geri dönemeyen veya dönmek istemeyen kişi" olarak tanımlanmıştır (Sığınma ve Mülteci Konularındaki Uluslararası Belgeler ve Hukuki Metinler, 1998: 64). 1967 yılında imzalanan New York Protokolü ile bu tanım geçerliliğini korumuş ancak coğrafya (Avrupa) ve tarih (1951'den önce meydana gelen olaylar) sınırlandırmasından vazgeçilmiştir. Sığınmacı ise 1951 sözleşmesinde geçen beş ölçüt (ırk, din, milliyet, belli bir sosyal gruba üyelik veya politik düşünceleri) nedeniyle zulüm görmekten haklı bir korku duyduğu için kendi ülkesinden ayrılan ve başka bir ülkeye sığınan ve mülteci olarak kalıcı yerleşimi bekleme sürecindeki kişileri ifade etmekte kullanılır.

Türkiye, her iki belgeyi imzalamıştır ve bu belgeleri temel alarak 1994 yılında kendi ulusal sığınma sürecine ilişkin *"Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliği"* kabul ederek, uygulamalarını buna göre yürütmeyi seçmiştir. Bu yönetmelikte Türkiye coğrafi sınırlamasını korumayı seçerek, Avrupa dışından gelenleri *"sığınmacı"* olarak kabul etmekte ve üçüncü bir ülkeye gidişleri konusunda geçici ikamet vermektedir. Avrupa'dan gelenler ise *"mülteci"* olarak kabul edilmektedir.

Türkiye'ye farklı ülkelerden kitlesel sığınmacıların gelişleri söz konusu olmaktadır. Bu gelişlerden ilki 1979'da İran'da Şah rejiminin devrilip, Humeyni rejiminin kurulmasının ve İran-Irak Savaşı'nın ardından yaklaşık bir milyon İranlı'nın Türkiye'ye gelişidir. 1991 yılında ise Körfez Savaşı sırasında ve sonrasında yaklaşık 500.000 Kürt Irak'tan gelerek Türkiye'ye sığınmıştır. Bu sığınmacıların çoğu geri dönmeye rağmen, Irak'tan Türkiye'ye sığınmacı göçü azalan rakamlarla da olsa devam etmiştir. Benzer şekilde İran'dan da sığınmacı göçü bireysel düzeylerde sürmektedir. Öte yandan, 1980'li yılların sonunda Türkiye'ye Türk kökenli 300.000 Bulgaristan göçmeni sığınmacı olarak gelmiş bunların yarısından fazlası sonradan Bulgaristan'a geri dönmüştür. Daha sonra 1990'lı yılların sonunda yaklaşık 25.000 Bosnalı Türkiye'ye sığınmış, bunların da çoğu Dayton Antlaşması'ndan sonra ülkelerine geri dönmüştür. 1997 yılının sonuna gelindiğinde ise Bosna Hersek, İran ve Irak'tan 2.400 mültecinin ve 2.200 sığınmacının ülkede kaldığı

belirtilmektedir (İçduygu ve Toktaş 2005). Sayıları bu kadar olmamakla birlikte Somali, Afganistan, Sri Lanka ve Filistin'den de sığınmacılar bireysel olarak gelmektedir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği 2007 yılı verilerine göre Türkiye'nin farklı uydu illerinde ikamet etmekte olan mülteci olarak kabul edilenler ve sığınmacılar 12.086 kişidir (<http://www.unhcr.org.tr/MEP/index.aspx?pageId=118>).

1. Türkiye'deki Sığınmacılar için Gündelik Yaşam

Türkiye'ye çoğunlukla İran ve Irak'tan bireysel gelişler olmaktadır. Bu kişiler Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından gösterilen yaklaşık 30 ilde ikamet etmekte ve iltica talebi uygun bulunanlar Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği¹ tarafından üçüncü bir ülkeye yerleştirilmeyi beklemektedirler.

Kendi başlarına günlük yaşamlarını devam ettirmekte zorlanan sığınmacı ve mülteciler özellikle Türkiye'de bekleme süresinin uzamasıyla birlikte pek çok sorunla karşılaşmaktadırlar. Bu sorunlar, eğitim sorunları, psikososyal sorunlar, dil konusundaki güçlükler, sağlık sorunları, uyum sorunları, sosyal ilişki kurma sorunları, ekonomik sorunlar olarak sınıflandırılabilir. Bunlara kişinin evinden, ülkesinden ayrılmak zorunda kalarak başka bir ülkeye sığınması, yanında birikimlerini getirememesi, ülkesinde sahip olduğu statü ve kaynaklar kadar sosyal destek sistemleri denen aile, akraba, komşu gibi ilişki ağlarının yokluğu da eklendiğinde gündelik yaşamın sığınmacı ve mülteciler için ne kadar zorluklarla dolu olduğu daha iyi anlaşılabilir (Buz 2002).

Sığınmacıların Türkiye'de yaşadıkları sorunları Türkiye'ye geliş ve sığınma talebinde bulunulması ile başlayan sorunlar, bekleme sürecinde günlük yaşamda karşılaşılan sorunlar ve sığınma talebinin olumlu ya da olumsuz şekilde sonuçlanması ile ilgili sorunlar olmak üzere üç grupta toplamak mümkündür (Buz 2002).

Türkiye'ye gelişlerinde ülkelerinde ve kaçış sırasında travmatik deneyimler yaşamışlardır. Kimlik yokluğu, sığınma başvurusu yapmada gecikme gibi durumlarla karşılaşabilirler (Angelis 1998).

¹ Bundan sonra metinde kısaltılmış hali olan BMMYK kullanılacaktır.

Bekleme sürecinde gündelik yaşamda karşılaştıkları sorunlar ise çeşitlilik göstermektedir. Tüm sığınmacı ve mülteciler için geçerli olan barınma, beslenme, giyim, psikososyal yardım, dil öğrenme gibi temel gereksinimlerin (Padilla 1997); anksiyete, depresyon, somatizasyon, uyku düzensizliği, dikkat eksikliği, Post Travmatik Stres Bozukluğu (PTSB) gibi durumların (Rado 1997; Summerfield 1991) Türkiye'deki sığınmacılar için de geçerli olduğu görülmektedir.

Sığınma talebinin kabul edilmesi sığınmacı için olumlu bir durumdur. Kabul edilenler üçüncü bir ülkeye yerleştirilmeyeyle bağlantılı kaygılar ve korkular yaşamaktadırlar. Ancak kabul edilmeyenlerin durumu çok güçleşmektedir. Bu durumda her ne kadar insani gerekçelerle kalmalarına bir süre daha izin verilse dahi, artık BMMYK'nın ilgi alanından çıkmakta ve dolayısıyla Türkiye'de kaçak olarak kalma-ya devam etmektedirler. Bu grubun yaşayabileceği korku, kaygı ve gelecekle ilgili belirsizliği tahmin etmek hiç zor değildir.

2. Türkiye'deki Sığınmacıların Gereksinimlerine Yönelik Mevcut Hizmetler

Sığınmacı ve mültecilerin yaşadıkları sorunların çözümüne yönelik olarak Türkiye'de sistematik ve sürdürülebilir bir hizmetler ağı bulunmamaktadır. Sığınmacılara yönelik hizmetler kamu kuruluşları, uluslararası kuruluşlar, yerel yönetimler ve sivil toplum örgütleri tarafından yürütülmektedir ancak bu hizmetlerin sistematik sunulduğunu ve sürekli olduğunu söylemek mümkün değildir. Sığınmacı ve mültecilerin gereksinimlerinin karşılanmasında kamu kuruluşları tarafından sunulan sağlık ve eğitim hizmetlerinin yanı sıra sivil toplum örgütlerinin geliştirdiği projeler kapsamında sunulan destek ve danışmanlık hizmetleri (ör: BMMYK ve İKGV ortaklığında yürütülen Mültecilere Yönelik Psikososyal Destek Projesi) öne çıkmaktadır. Ancak özellikle sivil toplum örgütleri kaynak bulma ve yaratma konusundaki sıkıntıları nedeniyle hizmetlerinin sürdürülebilirliği konusunda pek çok sorun yaşamaktadırlar. Buradaki temel sorun Türkiye'nin coğrafi kısıtlamayı sürdürmesi nedeniyle sığınmacılar için Türkiye'nin geçiş ülkesi olmasından kaynaklanmaktadır. Geçici olarak ülkemizde kalan bu gruba ilişkin sistematik, bütüncül ve kapsayıcı bir hizmetler ağı kurulamamıştır. Verilen hizmetler dağınık, sürdürülebilirlik problemleri

olan ve çoğu zaman da bu alanda çalışan kişilerin iyi niyetlerine dayalı olarak yürütülen çalışmalar biçimindedir.

Sığınmacılara yönelik hizmetlere ilişkin olarak köken ülkeden kaçışlarına neden olan olaylardan başlayarak, kaçış sırasında yaşadıkları travmalar, aile bölünmesi, tehlikeli yolculuk ve Türkiye’deki gündelik yaşamda karşılaştıkları sorunlar dikkate alınarak hizmetlerin bu bütünlük içinde planlanması gereklidir (Buz 2004). Türkiye açısından bakıldığında “geçiş ülkesi” olma özelliğinin bu bütünlüklü ele alışı uygun olmadığı görülmektedir. Çünkü Türkiye’ye gelenler içinde Ortadoğu ülkelerinden gelenler büyük bir orandadır ve coğrafi kısıtlama nedeniyle zaten yasal olarak Türkiye’de yerleşememektedirler.

Türkiye’deki sığınmacı ve mültecilere yönelik hizmetlerde bu grubun sahip olduğu haklar noktasından hareket edilerek bütünlüklü bir hizmet sisteminin geliştirilmesi gereklidir. Sığınma hakkı İnsan Hakları Evrensel Beyanname’sinin 14. maddesinde bir hak olarak düzenlenmiştir. Sığınmacı ve mülteciler için ortak birtakım haklar bulunmaktadır. Bu haklar;

1. Düşünce, ifade ve toplantı hakkı,
2. Alıkonma (gözaltı) ya karşı korunma hakkı
3. Adil yargılanma hakkı,
4. Seyahat özgürlüğü,
5. Çalışma hakkı,
6. Irk ayrımcılığına karşı sığınmacıları koruyan standartlar,
7. Mültecilerin zulüm görme riski bulunan yerlere gönderilmeme hakları (Altınışık ve Yıldırım 2002: 113-138).

Bu haklar perspektifine dayalı bir yaklaşıma göre örgütlenmiş hizmetler ağına büyük ihtiyaç bulunmaktadır. Bu ele alışı AB üyelik süreciyle bağlantılı gelişmeler büyük bir olanak yaratmaktadır.

3. Türkiye’deki Sığınma Sisteminin Geliştirilmesi Konusundaki Güncel Gelişmeler

Güncel gelişmeler konusunda AB sürecinin büyük katkısı olmuştur. Türkiye imzaladığı AB Katılım Ortaklığı Belgesi ile;

Kısa vadede: Yasadışı göçle mücadelelerin güçlendirilmesi, Avrupa Komisyonu ile bir geri kabul anlaşmasının imzalanması kararlaştırılmıştır.

Orta vadede: Sığınma alanında AB mevzuatına uyum sağlanması, 1951 Cenevre Sözleşmesi'yle getirilen coğrafi kısıtlamanın kaldırılmasıyla ilgili çalışmalara başlanması, sığınma başvuruları sisteminin güçlendirilmesi, sığınmacılar ve mülteciler için konaklama birimleri ve sosyal destek sağlanması konuları görüşülmüştür.

Coğrafi kısıtlamanın kaldırılacağına taahhüt edilmesi çok önemli bir gelişmedir. Ancak coğrafi kısıtlamanın kaldırılması için Türkiye iki koşul ileri sürmüştür: doğrudan bir mülteci akınına teşvik etmeyecek şekilde gerekli altyapı ve mevzuat değişikliklerinin gerçekleştirilmesi, diğeri ise Avrupa Birliği ülkelerinin külfet paylaşımı konusunda gerekli hassasiyeti göstermesidir (Odman 2006).

Türkiye'deki sığınma sisteminin geliştirilmesinde AB müktesebatının temelini oluşturan 1999 tarihli Amsterdam Antlaşması'nın büyük etkisi bulunmaktadır. Bu antlaşma, birliğin, özgürlük, demokrasi, insan hakları ve temel özgürlüklere saygı ve hukukun üstünlüğü ilkeleri üzerine kurulmuştur. Bu çerçevede, ortak ilkeler temelinde uluslararası korumadan yararlanmak isteyen yabancılara (üçüncü ülke vatandaşlarına) uygun bir statü sunmak ve geri göndermeme (*non-refoulement*) ilkesine uygun davranmak amacıyla mülteci koruması, ikincil koruma ve geçici koruma konularında ortak politika geliştirilmesi ve uygulamalarının uyumlaştırılması istenmektedir. Bunun yanı sıra, söz konusu kişilerin insani ihtiyaçlarına cevap verme kabiliyetine sahip olunması ve bu kişilerin bulundukları ülkenin toplumu ile bütünleşmesini sağlamaya yönelik düzenlemelerin yapılması konuları üye ülkeler için bir zorunluluk olarak ortaya konmaktadır (İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Genelgesi 2006).

İlgili düzenlemelerde söz konusu kişilere, AB vatandaşlarına sağlanan haklara yakın bir dizi tek tip haklar (örneğin: ikamet hakkı, öğrenim görme hakkı ve ücretli veya serbest meslek sahibi olarak çalışma hakkı gibi) ve yükümlülükler verilmesi ve Birlik vatandaşlarına uygulandığı şekliyle hakkaniyetli muamele gösterilmesi gerektiği vurgulanmakta, ayrıca iltica ve göç müktesebatı uygulanırken ekonomik, sosyal ve kültürel hayatta ayrımcılık, ırkçılık ve yabancı düşmanlığına

karşı tedbirlerin geliştirilmesi gerektiği ifade edilmektedir (İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Genelgesi 2006).

Bu süreç beraberinde AB çapında birtakım ortak standartların Türkiye açısından kabulünü de beraberinde getirmektedir. Bu gelişmelerden birisi de 2003 tarihinde çıkarılan “*Sığınmacıların Ülkeye Kabulüne İlişkin Asgari Standartları Belirleyen Konsey Yönergesi*” olarak adlandırılan AB Konseyi Kabul Koşulları Yönergesi’dir. Bu yönerge iltica/sığınma başvurusu yapanlara, onurlu bir yaşam standardı ve uygun yaşam koşulları sağlamak açısından normal şartlarda yeterli olacak asgari ülkeye kabul standartlarını ortaya koymakta ve tüm AB üye devletlerinde ulusal mevzuata yansıtılması gereken hükümlere dikkat çekmektedir. Yönergenin temel vurgusu:

– Sığınmacılara, iltica talepleri incelenirken insan onuruna yakışır yaşam koşulları sağlaması,

– Üye devletler açısından ülkeye kabul ile ilgili standartlar geliştirmesidir (Tokcan 2005).

Bu yönerge kapsamındakiler 1951 sözleşmesine göre iltica başvurusunda bulunanlar olarak tanımlanmış ancak başka sebeplerden (tıbbi ve farklı nedenler) koruma arayanlara devletlerin isterlerse bu hakları tanıyabilecekleri belirtilmiştir.

Yönergede özellikle yer alan konular:

- Refakatsiz küçükler, yaşlılar, yanlarında küçük çocuklar bulunan bekar ebeveynler, hamile kadınlar, özürlüler, işkence, tecavüz diğer ciddi psikolojik, fiziksel ya da cinsel şiddete maruz kalmış kişiler olmak üzere hassas durumdaki kişiler ve özel ihtiyaçları bulunan grupların ihtiyaçlarına cevap verecek tedbirler,

- Sağlık, bakım, eğitim, kimlik belgelerinin sağlanması ve hukuki yardım da dahil olmak üzere sığınma prosedürlerine ilişkin önemli konular,

- Kabul ve konaklama merkezlerinin kurulması, sığınmacılar ile yetkili makamlar arasında uygun bir koordinasyonun teşvik edilmesi,

- Yardım sağlayan kuruluş ya da gruplarla irtibat kurma imkanı sağlanması konuları yer almaktadır (AB Konseyi Kabul Koşulları Yönergesi 2005).

Sığınma sisteminin sosyal boyutuyla ilgili önemli bir diğer gelişme Türkiye'nin 2004 yılında tamamlanan "*İltica ve Göç Ulusal Eylem Planı*"dır. Bu eylem planı sığınma süreciyle ilgili Türkiye'nin AB Müktesebatıyla uyumlulaştırılması perspektifiyle hazırlanmıştır. Eylem Planına göre öncelikle iltica ve göçle ilgili bir ihtisas biriminin oluşturulması, sığınmacı kabul, barınma merkezleri kurulması, hızlandırılmış usuller, iltica kararına itiraz usulleri, geri göndermeme ve geri kabul antlaşmalarıyla ilgili bir hukuksal süreçle ilgili düzenlemeleri ve bunlardan sorumlu kuruluşları belirtmektedir. Eylem planının diğer yönü ise sığınma konusuyla ilgili sosyal alanda öngörülen düzenlemelerdir. Sosyal boyutla ilgili yabancıların çalışma izinleri, iş piyasasına erişim, ikamet konusu, entegrasyon sisteminin kurulması, eğitim programları, dil eğitimi, hassas gruplara yönelik hizmetler, sağlık olanakları, sosyal yardımlar, sosyal, ekonomik ve kültürel haklara erişim, toplumun bilinçlendirilmesi gibi düzenlemelerdir. Bu düzenlemelerde ise ilgili bakanlıklar ve sivil toplum örgütlerinin birlikte çalışması vurgusu bulunmaktadır (İltica ve Göç Ulusal Eylem Planı 2005). Tüm bunlar sığınma ve göç alanında yeni bir gündemin oluşumu için uygun bir zemin sunabilecek niteliktedir.

AB Konseyi Kabul Koşulları Yönergesi ve Türkiye İltica ve Göç Eylem Ulusal Eylem Planı, Türkiye'de sığınmacı ve mültecilere yönelik olarak yürütülen hizmetlerin sistematik hale getirilmesi ve sığınma konusunda ön plana çıkan "güvenlik" bakışı dışında sığınma olgusunun "sosyal" niteliğine de vurgu yapması boyutunda oldukça önemlidir. Sığınma olgusunun, köken ve varış ülkesi açısından politik, ekonomik, kültürel ve sosyal çıktıları olduğu açıktır. Sığınma sürecinin genellikle travmatik olarak gerçekleşmesi sosyal boyutta yapılması gerekenlerin önemini arttırmaktadır.

AB sürecinin yarattığı bu güncel gelişmelerin sunduğu önemli bir fırsat çok yönlü olarak adlandırabileceğimiz sığınma olgusuna multi-disipliner çalışmalarla müdahale etmeye olanak sağlamasıdır. Burada temel konu sığınma konusunun sosyal boyutunun ihmal edilmeden insan haklarına dayalı bir bakış açısıyla gündeme getirilmesidir. Bu anlamda sığınmacının ülkeye kabulünden başlanarak statü belirleme süreci, uyum süreci, gündelik yaşamının düzenlenmesi ve yaşamla bütünleştirilmesi anlamında pek çok disiplinin bir arada çalışması gerekliliğine uygun bir olanak sunacak niteliktedir. Bu alanda hizmet ve-

ren sorumlu kuruluşlar boyutunda da kamu ve sivil toplumun birlikte çalışmasına özel önem verildiği görülmektedir.

Sonuç

Türkiye'deki sığınma sistemine ilişkin, mülteci statüsü tanıma noktasında Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ve İçişleri Bakanlığı tarafından yürütülen sığınma prosedürü düşünüldüğünde statü tanıma sürecinin uzunluğu en temel eleştiri olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra sığınmacıların günlük yaşamlarında karşılaştıkları sorunların çözümüne yönelik olarak verilen hizmetlerin oldukça dağınık, sürdürülebilirliği olmayan ve projeler bazında yürütülen hizmetlerden oluştuğu görülmektedir. Sığınmacıların gereksinimlerinin karşılanması ve insan onuruna yaraşır bir yaşam standardına sahip olmaları Türkiye'nin sığınmacı ve mülteciler için geçiş ülkesi konumunu sürdürmesi nedeniyle olanaklı görülmemekteydi. Ancak AB müktesebatı ve göçle ilgili ulusal mekanizmalar oluşturma ve coğrafi kısıtlamanın kaldırılmasını da içeren düzenlemeler, sığınmacı ve mülteciler için Türkiye'deki yaşamları açısından olumlu gelişmeleri içinde barındırmaktadır. AB süreciyle birlikte Konsey Kabul Koşulları Yönergesi ve Türkiye Göç ve İltica Ulusal Eylem Planı bir anlamda Türkiye'deki sığınma sisteminin eksik olan sosyal boyutuna ilişkin düzenlemeleri içermektedir. Sığınma sürecindeki uygulamalarda da sosyal boyutun güvenlik boyutu ve hukuksal boyut gibi göz önünde tutulması gerekmektedir.

Sığınma sistemine ilişkin bu yeni yapılanmada, sosyal boyutun düzenlenmesi ve hassas gruplar başta olmak üzere sığınma sürecinin insan onuruna yakışır bir standarda kavuşturulmasıyla ilgili vurgu dikkati çekmektedir. Bu sosyal boyutun ulusal göç ve iltica sisteminin tüm aşamaları içinde yer alması gerekmektedir. Sosyal boyutun içeriğini sığınmacı ve mültecilerin temel gereksinimlerinin tespiti, bu gereksinimlere yönelik kaynakların artırılması ve sürekli kılınması, tüm politika ve hizmetlerde sığınmacıların katılımının sağlanması, incinebilir grupların gözden kaçırılmaması olarak tanımlamak mümkün görünmektedir. Bu düzenlemelerin haklar perspektifine dayalı olarak sunulması büyük önem taşımaktadır.

Sosyal boyut, temel gereksinimlerin karşılanması, sığınmacıların uyumunu sağlama ve bekleme sürecinin mümkün olduğu ölçüde iyi bir şekilde atlatılması, kişinin stresten uzak gündelik yaşamını sürdürmesine odaklanmalıdır. Bu süreçte aynı etnik gruptan kişilerin kültürel kimliklerini sürdürebilmeleri için ulaşılabilir yakınlıkta oturmalarını sağlayan konut ve yerleşim olanakları, dil öğretimi, kariyer danışmanlığı, meslek eğitimi, sosyal izolasyon duygusunu azaltmak için eğlence ve sosyal etkinlikler, kendine yardım grupları oluşturulması, sağlık hizmetleri, gelir getirici olanaklar, aynı etnik gruptan yardımcı meslek elemanlarının yetiştirilmesi, çevirmenlik hizmetleri, danışmanlık hizmetleri, aile bütünlüğünün sağlanması politikası doğrultusunda yakınlarının gelmesine izin verilmesi ve halk eğitimi programları gibi çok geniş yelpazede sunulması gereken bir hizmet ağı yapılmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Bu hizmetler, Türkiye'nin coğrafi kısıtlamasını kaldıracağı ve kalıcı mülteci yerleşimlerine uygun hale geleceğini taahhüt ettiği AB süreci açısından da önemlidir. Böyle bir sistemin hayata geçmesi ise Türkiye iltica ve göç sistemine hukuksal, siyasal ve sosyal tüm boyutlardan bakmayı gerekli kılmaktadır. Sığınma alanındaki uygulamanın da evrensel hukuk normları ve AB ortak prosedürleriyle eş bir şekilde yürütülmesi açısından bu alanda çalışan nitelikli personelin yetiştirilmesi ve istihdamı önemli bir konudur ve bu konuyla ilgili eğitim çalışmaları hızlı bir şekilde sürmektedir. Ortak standart oluşturma ve var olan sığınma sistemini güçlendirmek uzun vadeli, kalıcı ve sürekliliği hedefleyen çabalarla mümkün olabilir ve süreç içi değerlendirmeler ve izleme mekanizmalarının işletilmesi bu anlamda büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKLAR

- AB Konseyi Kabul Koşulları Yönergesi, *İltica ve Göç Mevzuatı*. BMMYK ve İçişleri Bakanlığı ortak yayını, Ankara 2005.
- Altınışik, Ç./M. Ş. Yıldırım, *Mülteci Haklarının Korunması*, Ankara Barosu Yayınları, Ankara 2002.
- Angelis, D. Furio "Bu Benim Başıma Gelir Miydi? Mülteci Sorunu ve Uluslararası Toplumun Buna Yanıtı", *Umuda Doğru Dergisi Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği Yayını*, Yıl 2, Sayı 4, 1998.

Sığınma ve Mülteci Konularındaki Uluslararası Belgeler ve Hukuki Metinler, *Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Yayınları*, Ankara 1998.

BMMYK 2007 Yılı Türkiye İstatistikleri 13.01.2008, <http://www.unhcr.org.tr/MEP/index.aspx?pageId=118>.

Buz, Sema, “Türkiye’deki Sığınmacıların Üçüncü Bir Ülkeye Gidiş İçin Bekleme Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar” Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2002.

Buz, Sema, *Zorunlu Çıkış Zorlu Kabul Mültecilik*, Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği Yayınları No: 5, Ankara 2004.

İçduygu, A./İ. Sirkeci, “Cumhuriyet Dönemi Türkiye’inde Göç Hareketleri”, *75 Yılda Köylerden Şehirlere*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1999.

İçduygu, A./Ş. Toktaş, Yurtdışından Gelenlerin Nicelik ve Niteliklerinin Tespitinde Sorunlar, *TUBA Raporları*, Sayı 12, Ankara 2005.

İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Göç ve İltica Genelgesi, 2006.

Odman, M. Tevfik, “Mülteci Hukuku Türk Mülteci Politikası ve Uygulaması”, *Güncel Hukuk Dergisi*, Sayı 26, 2006.

Padilla, C. Yolanda, “Immigrant Policy: Issues for Social Work Practice”, *Social Work Journal of the National Association of Social Workers*, 42 (6), 1997.

Rado, Ted, “Psychoreactive Depression: Refugees and Alcohol Abuse”, *Migration World Magazine*, 25 (5), 1997.

Summerfield, Derek, “Mental Health of Refugees and Displaced Person”, *The Lancet*, 338 (8), 1991.

Tokcan, Işıl, “AB Konseyi Kabul Koşulları Yönergesi”, Sığınmacıların Kabul Koşullarına Dair İstişareler Toplantısı, Ankara 2005.

İltica ve Göç Ulusal Eylem Planı, *İltica ve Göç Mevzuatı*, BMMYK ve İçişleri Bakanlığı ortak yayını, Ankara 2005.